

Gonda Zsuzsa – Takács Judit

Beszámoló a XI. országos anyanyelvtanítási versenyről

Bevezetés

A X. országos anyanyelvtanítási versenyt 13 éve, 2010 áprilisában szervezte meg a Magyar Nyelvtudományi Társaság Magyaritanári Tagozata és az ELTE BTK Szakmódszertani Központja. A versenyen részt vevő diákok pedig a Trefort Ágoston Gyakorlóiskola és az Apáczai Csere János Gyakorlógimnázium 9. osztályos tanulói voltak. A tanítási verseny a korábbi időszakban vándorversenyként működött, és az utolsó, 2010-es verseny témája a sajtóműfajok tanítása volt (Antalné Szabó 2008; Szilassy 2010). A Magyar Nyelvtudományi Társaság Magyaritanári Tagozata és az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Magyar Nyelvészeti Tanszéke azért kívánta feleleveníteni ezt a nagy hagyományú és sikeres felsőoktatási versenyt, mert a legutóbbi rendezvény óta számos új módszertani és technikai lehetőség, gyakorlat jelent meg, amelyeket a leendő tanárok is beemelhetnek a repertoárjukba, ezzel is bemutatva, mit gondolnak hatékonyak és hasznosnak a 21. századi anyanyelvi nevelésben. Másrészt pedig az is célként fogalmazódott meg, hogy erősíteni kell a szakmai kapcsolatot az ország különböző pontjain szakmódszertani kurzusokat oktató kollégák között, lehetőséget teremtve számukra a szakmai eszmecserére.

A XI. országos anyanyelvtanítási versenyre április 20–21. között került sor Egerben, ahol a bemutatóóráknak az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Gyakorlóiskolája adott otthont. E helyütt is köszönet illeti a verseny fontosságát felismerő Anyanyelvápolók Szövetségét a támogatásáért, amely nélkül ez a rendezvény nem valósulhatott volna meg. A Szövetség nemcsak anyagi támogatást nyújtott, de a zsűrbe is delegált szakértő tagot. Köszönet illeti az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Gyakorló Általános és Középiskoláját is maximális támogatásáért: munkájukkal és együttműködésükkel mind a tanár kollégák, mind pedig a versenyben részt vevő diákok hozzájárultak a verseny sikeréhez. A XI. országos anyanyelvtanítási versenyt Váczy Kálmán Zoltán, az EKKE rektorhelyettese nyitotta meg.

1. kép

A XI. országos anyanyelvtanítási verseny megnyitója (Fotó: Kovács Dávid, EKKE)

Az anyanyelvtanítási versenyre felsőoktatási intézményenként egy-egy magyartanári szakos hallgató jelentkezhetett egy 45 perces tanóra tervével, amelyet az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Gyakorló Általános és Középiskolájában kellett megtartania. A Magyartanári Tagozat által meghatározott téma ebben az évben a szóbeli érvelés tanítása volt, a versenyzőknek pedig az első nap kisorsolt 10.-es vagy 11.-es osztályokkal kellett dolgozniuk. A versenyzőknek a témán kívül még egy módszertani kikötésnek is meg kellett felelniük a bemutató során: az órán páros munkaformát (is) kellett valamilyen formában alkalmazniuk.

Szakmai előadások

A verseny első napján Antalné Szabó Ágnes (ELTE) és Beregszászi Anikó (II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola) plenáris előadásait hallgathatták meg a résztvevők. Antalné Szabó Ágnes, a zsűri elnöke és a korábbi versenyek szervezője *Az anyanyelvi óra tervezésének retorikája* című előadásában elsőként az óratervezés lépéseit tekintette át. Hangsúlyozta a befogadóközpontú tervezés fontosságát, és a folyamat alapú óratervezés kapcsán párhuzamot vont a szónoki beszédre való felkészülés, illetve a tanítási óra összeállítása között. A szónoki beszéd antik rétorok által meghatározott részeit (bevezetés, elbeszélés, befejezés) párhuzamba állította a tanítási óra RJR-modelljének a ráhangolódás, jelentésteremtés, reflektálás elemeivel. Kiemelte továbbá az óra reflektáló része és a szónoki beszéd befejezése közötti funkcionális megfeleléseket. A szónoki beszéd és a tanítási óra hasonlóságait felmutató előadását azzal a Platontól vett idézettel zárta, amelyet a tanárok számára aktualizált: „Ha megvan a természetes tehetséged arra, hogy szónok (tanár) légy, jelentős szónok (tanár) leszel, ha szerzel még hozzá tudást [...] és gyakorlatot...”

Beregszászi Anikó *A kárpátaljai magyar anyanyelvi nevelés elmúlt 22 évének a története* címmel tartott előadást. Részletes áttekintésében nemcsak az elmúlt 22 év történetének oktatásmódszertani

eseményeit mutatta be, de kitért a legjellemzőbb problémákra és a továbblépés lehetőségeire is. Felidézte a Limes Kutatóintézet által 2000-ben Kárpátalján középiskolások körében végzett reprezentatív vizsgálat tanulságait, és hangsúlyozta egy hasonló, reprezentatív vizsgálat megismétlésének a szükségességét (és egyelőre megvalósíthatatlanságát) is. Bemutatta azokat a 10 és körülbelül 20 évvel ez után (doktori dolgozatként vagy szakcikként megjelent) vizsgálatokat is, amelyek a mai, ellentmondásos oktatási helyzetet mutatják be. Képet kaptunk továbbá az additív anyanyelvoktatási szemlélet kialakításának eddigi lépéseiről: megismertük a hatályos tanterveket, a használatban lévő tankönyveket és a módszertani útmutatókat is.

2. kép

Beregszászi Anikó szakmai előadása a XI. országos anyanyelvtanítási versenyen (Fotó: Kovács Dávid, EKKE)

A tanítási verseny

A verseny második napján az EKKE Gyakorló Általános és Középiskolájában zajlottak a színvonalas bemutatóórák. A versenyzők az első tanítási órán az osztályokban hospitálva ismerték meg a diákjaikat, a versenytanításokra pedig a 2–6. órában került sor. Minden tanárjelölt más-más 10. vagy 11. osztályos csoportot tanított, minden csoport együttműködően fogadta a fiatal tanárokat, nemcsak magatartásukkal, de érdeklődésükkel, aktivitásukkal, bátor válaszaikkal is segítették a bemutatóórák megvalósítását.

A tanárjelöltek nemcsak változatos módszereket alkalmazva, de sokféle irányból is közelítettek a szóbeli érvelés témakörének a tanításához. Mindegyikben közös volt, hogy a versenyzők a diákokat érintő kérdéseket, jelenségeket állítottak a középpontba (TikTok használata vagy eltörlése, a házi feladat fontossága vagy szükségtelensége, az anyanyelv szeretete, sport és e-sport megítélése, a digitális eszközök használata), ám az órák az alkalmazott módszerek szempontjából markánsan eltértek.

A versenyen a következő tanárjelöltek képviselték a felsőoktatási intézményeiket:

- Bali Erika, Szegedi Tudományegyetem, felkészítő tanára: Zs. Sejtes Györgyi;
- Dömök Vivien, Eötvös Loránd Tudományegyetem, felkészítő tanára: Gonda Zsuzsa;
- Kelemen Réka, Károli Gáspár Református Egyetem, felkészítő tanára: N. Császi Ildikó;
- Kis Marcell, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, felkészítő tanára: Farkas Anett;
- Marton Angéla, Pannon Egyetem, felkészítő tanára: Vigh-Szabó Melinda.

A szóbeli érvelésről szóló első bemutatóóra középpontjában, amelyet Kis Marcell tartott, a tanulók mindennapi kommunikációs formáik közül is jól ismert, TikTok-felület állt. A tanulóknak a felület betiltása ellen vagy mellett kellett érvelnie. Nagyban segítette a tanulók aktív részvételét a vitában, hogy a tanárjelölt a disputa módszerének egy rövidített változatát valósította meg. A disputa egy olyan speciális vitamódszer, amelyben állító és tagadó csoportokat hoz létre a tanár. Minden csoportnak van egy felszólalója, aki ismerteti a csoport álláspontját, az álláspontok ismertetését követően pedig lehetősége van a tanulóknak reagálni a másik csoport által felsorakoztatott érvekre. Az első bemutatóórának szintén erőssége volt, hogy alkalmazta a társértékelés módszerét, így nemcsak a tanár adott visszajelzést a diákok számára, hanem a tanulók egymás munkáját is értékelték előre meghatározott szempontok szerint. Ez az értékelési mód azért támogatandó, mert sokkal partneribb, demokratikusabb óravezetést tesz lehetővé a tanár számára.

Dömök Vivien óráján az iskola világával kapcsolatos tételmondatokat kaptak a diákok. A mellett vagy az ellen kellett érvelniük, hogy van-e értelme az osztályzatnak, szükség van-e házi feladatra, hordjanak-e egyenruhát a tanulók, vagy hogy jó lehet-e magántanulónak lenni. A második bemutatóórának az erőssége az volt, hogy folyamatos aktivitásra készítette a diákokat, hiszen több mozgásos, kooperatív feladatot is tartalmazott. Például a tanulóknak egy véleményvonal mentén kellett felállniuk a teremben annak megfelelően, hogy mennyire értenek egyet az adott állítással. A második bemutatóóra az érv felépítése mellett nagy hangsúlyt fektetett a nonverbális jelek tanítására is, vagyis kiemelten foglalkozott a hangjelekkel (például: hangsúly, beszédtempó, szünet) és a mozgásos kommunikációval (mimika, tekintet, gesztus, testtartás).

A harmadik bemutatóóra középpontjában, amelyet Marton Angéla tartott, az anyanyelv iránti pozitív viszonyulás kialakítása és fejlesztése állt. A tanárjelölt egy vlogger segítségével mutatott rá, hogy a diaszpórában élő magyarok miért szeretik a magyar nyelvet. A tanárjelölt kiválóan alkalmazta a multimédiás szemléltetés módszerét, hiszen a rövid vlogot többször is megtekintették a diákok, és minden alkalommal más-más szempontból vizsgálták meg. A tanárjelölt arról is gondoskodott, hogy a diákok megismerkedjenek az érvelés különböző kommunikációs színtereivel, beleértve az iskolai nyelvhasználatot, amelynek segítségével aktuálissá, életszerűvé és alkalmazhatóvá tette az órán tanultakat a diákok számára.

A negyedik bemutatóóra, Bali Erika órája, szintén egy tanulókhöz közeli témán keresztül igyekezett fejleszteni a szóbeli érvelést: a tanulóknak a mellett vagy az ellen kellett érvelniük, hogy sportnak tekinthető-e az e-sport. Az óra célja, a témakör kifejtése mellett, a vita fogalmának a meghatározása

volt. A vita fogalmát a tanulók közösen alkották meg egy gondolattérkép segítségével, amelybe a kulcsszavakat saját tapasztalataikból, valamint egy online értelmező szótárból vették. Az okoseszköz használata ebben a formában nemcsak a digitális kompetenciát, hanem a szótárhasználati képességet is fejlesztette. Ezt a bemutatóórát is dinamikus óraszervezés jellemezte, a tanárjelölt színek segítségével irányította az órai munkát, amely változatos csoportbeosztást és aktív tanulói tevékenységet eredményezett. A tanulástámogatás ezen formája azért kedvező, mert többféle tanulótípust támogat, így az óra eredményessége is növelhető.

Kelemen Réka bemutatóórájának a középpontjában a rábeszélés, a vélemény és az érv fogalmának a megkülönböztetése állt, ami kiemelten fontos az online kommunikációban, ahol számos tartalom manipulatív lehet, ezért meghatározó a tanulók kritikai gondolkodásának a fejlesztése. A bemutatóóra erőssége a digitális eszközök használata volt, a tanulók a különböző érvek fajtáit a Kahoot! alkalmazás segítségével gyakorolhatták, amely a játékosítás módszerét jelenítette meg a tanórán. A játékosítás olyan módszertani megoldásokat jelent, amelyekben a tanulók különböző, általában kompetitív játéktevékenységekben vehetnek részt akár jelenléti (például: társasjáték, kártyajáték), akár online (például: valós idejű kvízek, pontgyűjtő alkalmazások) formában.

A bemutatóórákat követően a 9 fős zsűri négy fő szempont alapján értékelte a tanárjelöltek óráit: az óra eredményességét, vagyis a tanulók által elért tanulási eredményt és az ismereteket, a készség- és a képességfejlesztés, az attitűd, az autonómia és a felelősségvállalás szempontjából; a tanóra didaktikai megvalósítását, amely az alkalmazott munkaformák és módszerek változatosságát és az óraszakasz céljának megfelelő kiválasztását jelentette; a tanórán megjelenő szakmai ismeretek szakszerűségét; valamint a tanárjelölt tanítási és beszédkulturáját. A verseny zsűrije meghívott szakértőkből és a hallgatókat felkészítő tanárokból állt.

A részletes értékelés során a zsűri elnöke minden versenyző esetében kiemelte a bemutatóóra pozitívumait és az esetleges fejlesztendő területeket. A zsűri értékelése alapján a 2023-as versenyen a következő sorrend született: első helyezést ért el Dömök Vivien (Eötvös Loránd Tudományegyetem, felkészítő tanára: Gonda Zsuzsa); második helyezett lett Kelemen Réka (Károli Gáspár Református Egyetem, felkészítő tanára: N. Császi Ildikó); a harmadik helyezést pedig Bali Erika, Szegedi Tudományegyetem hallgatója érte el (felkészítő tanára: Zs. Sejtes Györgyi). A versenyzők publikációs lehetőséget kaptak az *Anyanyelv-pedagógia* folyóirat *Műhely* rovatában, ahol rövid elméleti bevezetőt követően közreadhatják részletesen kidolgozott óraterveiket.

3. kép

A versenyzők (balról jobbra: Kis Marcell, Marton Angéla, Dömök Vivien, Kelemen Réka, Bali Erika) (Fotó: Kovács Dávid, EKKE)

Összegzés

A XI. országos anyanyelvtanítási versenyen a résztvevők meggyőződhetnek arról, hogy a leendő magyartanárok képesek a tanulók meglévő anyanyelvi tapasztalataira építve hasznos és életszerű órák tartására, amelyeken kiemelten fontos szerepet játszik a tanulói aktivitás és a digitális eszközök használata. A szervezők pedig biztosították az érdeklődőket, hogy a jövőben is szeretnék megrendezni ezt a hiánypótló felsőoktatási szakmai versenyt. Idén szerzett tapasztalataikat felhasználva pedig a következő tanítási versenybe már a határon túli kollégáikat és hallgatóikat is be kívánják vonni.

Irodalom

- Antalné Szabó Ágnes 2008. A Szemere Gyula anyanyelv-pedagógiai kutatócsoport hat éve a pedagógusképzés és az anyanyelvi nevelés szolgálatában. *Anyanyelv-pedagógia* 2. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=70> (2023. április 30.)
- Szilassy Eszter 2010. Felsőoktatási anyanyelvi versenyek az új évezredben. *Anyanyelv-pedagógia* 3. <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=279> (2023. április 30.)

Gonda, Zsuzsa – Takács, Judit: Report on the XI National Competition on the Teaching of Mother Tongue

Az írás szerzőiről

Klemmné Gonda Zsuzsa

egyetemi adjunktus

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Budapest

gonda.zsuzsa[kukac]btk.elte.hu

Takács Judit

egyetemi docens

Eszterházy Károly Egyetem
Magyar Nyelvészeti Tanszék

judtaka[kukac]gmail.com